

מטלת בית 2. זיהוי בעיות הרס ובליה באתר

מטרה

מטרת התרגיל היא להעלות את המודעות של המשתתפים בקורס להשפעות ההרסניות של החפירה ושל חשיפת השרידים. זאת, על ידי תרגול של זיהוי בעיות ההרס והבליה, באתר ארכיאולוגי או בממצא, וניתוחן.

רקע

הבסיס לקביעת הטיפול באתר או בממצא הוא הבנת תהליכי ההרס והבליה. הבנת תהליכים אלו יכולה לסייע במניעת חלק מהגורמים לבעיות ובהאטת תהליכי ההרס והבליה. מרכיב זה בתהליך השימור נקרא 'סקר פיזי' או 'הערכת סיכונים'.

ניתוח הבעיות מבוסס על זיהוי הסיכונים ועל מידת הרגישות של הממצא אליהם. מקובל להתייחס לסוגים שונים של סיכונים:

- א. סיכונים סביבתיים - מעגלי יובש ורטיבות, מליחות וזיהום אויר
- ב. סיכונים סטטיים - רעידות אדמה, גלישות קרקע, שטפונות
- ג. סיכונים אנושיים - חפירה, ונדליזם, התערבויות קודמות, שחיקה משימוש

את התופעות המעידות על תהליכי ההרס והבליה ניתן לחלק לשלוש קטגוריות:

1. **התערבויות קודמות** - תופעות שנגרמו משימוש לא הולם בחומרים מודרניים, או מהעמסת יתר על השריד המקורי
 2. **בעיות מבניות** - תופעות בליה הניכרות במצב המבני (סטרוקטורה) של החומר (קיר, רצפה, פריט אבן, פסיפס או קרמיקה)
 3. **מצב פני שטח** - בליה הניכרת בפני השטח של החומר (אבן, טיח, קרמיקה, מתכת)
- **מידת החומרה של הבעיות:** נתון נוסף אותו נדרש להעריך הוא מידת החומרה של הבעיות. אלו יכתבו את סדר הקדימויות לטיפול, כמו למשל במקרה של מבנה או אלמנט בסכנת התמוטטות.

זיהוי הסיכונים והבנת הרגישות של הממצא יחד עם זיהוי התופעות, ניתוח של הגורמים להרס והבליה והערכת החומרה של הבעיות מאפשרים לתכנן חלופות רלוונטיות לטיפול הדרוש.

מטלה

1. בחרו אתר או ממצא ונתחו את אחת מבעיות ההרס והבליה שאתם מזהים, באופן הבא:
 - 1.1. צלמו את הבעיה
 - 1.2. תארו בקצרה את החומרים והטכנולוגיות של השרידים או הממצאים
 - 1.3. תארו את התופעה המעידה על תהליכי הרס ובליה, כלומר, מה רואים בעין?
 - 1.4. תארו את תנאי הסביבה (אתר חשוף, מקורה, אזור מדברי, סביבה ימית)
 - 1.5. נסו לנתח את הגורמים לתופעה, האם מקורם בעת העתיקה, מזמן הקבירה או מזמן החשיפה של האתר. האם הגורמים קשורים לתנאי הסביבה, תנאים סטטיים או אנושיים? יתכן גם שילוב של גורמים.
 - 1.6. נסו לעריך את מידת החומרה של הבעיה ועד כמה היא נפוצה באתר.
 - 1.7. האם וכיצד ניתן היה לטפל בבעיה ובגורמיה?
2. להכנת המטלה ניתן להיעזר במילון המונחים לאבן ובקוד לסימון בעיות השתמרות.

בהצלחה

יעל אלף, יעל פורמן-נעמן

קוד כללי לסימון מצב השתמרות (לאנגלית תורגמו רק המונחים המופיעים במילון אבן)

Physical condition	מצב השתמרות	#
Surface deposit	לכלוך	0/1
	מבנה פיזי מעורער	0/2
Exfoliation	התקלפות (בלית אבן)	0/3
Cracks / fissure	סדקים	0/4
Erosion	ארוזיה / בליה (גורמים סביבתיים)	0/5
	שקיעה בפני השטח	0/6
Protrusion	התנפחות / בליטה בפני השטח	0/7
	שכבת מצע	0/8
	שוליים מעורערים	0/9
	לקונה	0/10
	חלל ריק	0/11
	יסוד מעורער	0/12
	חומר מליטה מקורי מעורער	0/13
	פיגמנט מעורער	0/14
Change in original color	שינוי בצבע המקורי	0/15
Efflorescence	תפרחת	0/16
Encrustation	צמידה	0/17
	התגבשות סידן על פני השטח	0/18
	תזוזה אנכית של שכבת טיח	0/19
Vegetation / biological growth	צמחיה	0/20
	נזק שנגרם מצמחיה	0/21
	חדירת לחות מבסיס המבנה	0/22
	חדירת לחות דרך המבנה	0/23
	Giornata	0/24
	גבול חיבור אופקי בן ישוּמי טיח	0/25
	רישום הכנה מתחת לציור הקיר	0/26
	ריטוש עתיק	0/27
	ניקוז עתיק	0/28
	פינים (מסמרים) עתיקים	0/29
	נקודת עגון בקיר	0/30
	שיחזור עתיק	0/31
Deformation / plastic deformation	דפורמציה	0/32
	תוספת מאוחרת לציור	0/33
	התערבות מודרנית קודמת	0/34
	שימור במלט	0/35
	טיח על הפסיפס	0/36
	אבנית	0/37
Pulverization	איבוק / שחיקה	0/38
Alveolization	חללים באבן	0/39
Concentrates	התגבשות זקיפים ונטיפים	0/40
Crust	קרומ	0/41
Differential deterioration	בליה דיפרנציאלית	0/42
Disaggregation	התפוררות	0/43
Detachment	התנתקות / הפרדות	0/44
Stains	כתמים	0/45
Loss / partial loss	אבדן / אבדן חלקי / מגרעת	0/46
Patina / biological patina	פטינה / פטינה ביולוגית	0/47
Film	קליפה	0/48
Pitting	חירור	0/49
Scaling	קשקשת	0/50
	התמוטטות	0/51
	סימני שריפה	0/52
	איבוד אבני פסיפס	0/53
	נזק מכני	0/54
	הרס אבני פסיפס	0/55
	פגלים של הפסיפס	0/56
Delamination	התפצלות	0/57